

Zeitschrift: Museum Helveticum ad juvandas literas in publicos usus apertum

Herausgeber: Litteris Conradi Orellii et Soc.

Band: - (1749)

Heft: 16

Artikel: Controversia in rheticis ecclesiis an. MDLXX orta de haereticorum poena e documentis authenticis exposita

Autor: T.D.

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-394660>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 21.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

CONTROVERSIA

In RHETICIS ECCLESIIS An.
MDLXX. orta

DE

HÆRETICORUM POENA

e Documentis authenticis exposita.

Nuper Clarissimus multæque ac reconditæ Eruditionis Vir præstantissimus, nobisque amicissimus J. G. SCHELHORNIUS, *Ecclesiast. & Bibliothecarius Memmingensis*, in pererudita Dissertatione epistolari, quam de *MINO CELSO SENENSI*, non personato vel pseudonymo, sed veri nominis auctore rarissimæ *Disquisitionis*, in *Hæreticis coercendis quatenus progreedi liceat*, ad Summe Reverendum Virum J. L. à MOSHEIM prescripta, quum incidisset in eam Quæstionem, quid hunc Senensem permoyerit, ut ad Librum contra Hæreticorum supplicia scribendum adjiceret animum, opportune prorsus detexit, acrem tum temporis in Rhætia cum JO. GANTNERO, *Ministro Curiensi*, de isthuc argumento extitisse concertationem, quæ An. MDCLXXI. mense Junio in Synodo Curiæ Rhætorum habita fuerit discep-tata; Cumque ipsi ad manus esset universus ille apparatus X. Voluminibus secundæ magnitudinis constans, quem Vir Clariss. J. HENR. OTTIUS, nostras, quondam ad pleniorum Anabaptistarum Historiam conscribendarum magno Studio undique

collegerat; ex III. ejus Collectionis Tomo Acta huius Synodi, quæ quidem ad hanc caussam spectabant, una cum *Tobiæ EGLINI* ad *H. Bullingerum* Epistola, quæ ejus Synodi gesta summatim complectitur, e tenebris in lucem protrahere ac Scripto hoc suo repræsentare operæ pretium duxit; Qua in re a Clarissimorum Virorum BARTH. ANHORNII & J. JAC. HOTTINGERI judicio longissime recessit Præstantiss. SCHELHORNIUS; Illi enim cum in conscribenda Helveticarum, Rhæticarumque Ecclesiarum Historia majorem prudentiæ quam fidei rationem habendam esse censerent, maluerunt totam hanc caussam, tanquam parum Ecclesiæ profuturam, silentio transmittere, ejusque quantum poterit memoriam abolere. Quandoquidem vero Clarissimo SCHELHORNIO visum est hujus caussæ & concertationis memoriam refricare, operæ pretium me facturum esse ratus sum, si ex authenticis & fide dignis monumentis hujus Causæ originem atque progressum accuratius exponere, ut rectius cognoscatur, quales illi fuerint, quove ingenio homines, quos tandem Synodus illa Curiensis tanquam Hæreticos condemnavit, atque Edicto publico ampliss. trium Fœderum Senatus proscripsit; Cujus Edicti rationem Vir Clariss. JOSIAS SIMLERUS in secunda Præfatione ad *Scripta veterum Latina de una Persona & duabus Naturis in Christo a se edita plenius hunc ad modum exponit; Sunt quædam regiones in finibus Italæ, Plurimum, Clavenna, & tota vallis Volturena, quæ communi trium Fœderum imperio reguntur, in his ab aliquot jam annis D. Rheti ecclesiæ complures constituerunt, & per ampler exilibus Italis, qui Religionis gratia domo pulsi erant, hospitium præbuerunt: verum inter hos qui-*
dām

dam se illuc recepere, qui non obscura indicia Arrianæ
hæreses de se præbebant, Serveti illius impii Sectatores:
Hi abuti humanitate Dominorum Rhætorum, & liber-
tatem gentis ad licentiam profanorum dogmatum alendo-
rum convertere conati sunt: Anabaptistæ quoque cum in
bis regionibus, tum alibi etiam in Rhætia nidum sibi
quærere cœpere. Hac re animadversa amplissimus Sena-
tus trium Fæderum, qui non ignoraret quam periculo-
sum esset cum Ecclesiæ tum Reip. homines istos ferre, &
illis permittere ut sua dogmata spargant, Edicto promul-
gato tales finibus suis exulare jussit. Quoniam vero apud
Rhætos, ut etiam in nonnullis locis Helvetiæ, quædam
oppida & pagi Evangelicam Religionem profitentur, alia
Romanam seu Catholicam quam vocant fidem sequuntur,
interim æquo jure & communibus suffragiis summo con-
sensu Remp. administrant, Edicto hoc mandarunt, ut
omnes imperio suo subjecti, vel Curiensis Synodi Confes-
sioni & Statutis, vel fidei Romanæ Ecclesiæ subscribant,
atque sic alterutri Ecclesiæ se adjungant. Sibi enim de-
cretum esse Arriana & Anabaptistica, aliaque dogmata,
per Ecclesiam Christianam legibus damnata, tollere &
eradicare: Itaque si qui inveniantur, qui damnata hæc
dogmata sequantur, eos ex Dominio trium Fæderum per-
petuo exulare debere, aut etiam severius pro judicum
arbitrio puniendos esse. Quod si aliqui nolint alterutri
apud ipsos receptæ Religioni subscribere, tales etiam a Ma-
gistratu pro Hæreticis puniendos esse. Et hæc quidem est
hujus Edicti Summa. Miras autem hoc Edicto
querelas esse commotas & mussitationes mul-
torum, quorum alii id palam ut iniquum ac-
cusarent, idem SIMLERUS auctor est. Atque ut
Clariss. SCHELHORNIUS Dissert. Epistol. f. c.
p. 56. per conjecturam elicit; Videtur Edictum illud
publico scripto a quodam impugnatum fuisse. Sed nihil

Iorum me hactenus adipisci potuisse, fateor. Quod quum Virum in his rebus sagacissimum effugerit, docebo hic ipsius SC. LENTULI indicio, quis ille fuerit, qui ausus est publico Scripto hoc Edictum impugnare.

SCIPIO LENTULUS ad *Rodolph. GUALTHERUM.*
Clavennæ XXII. Febr. MDLXX.

UTinam cum apertis & manifestis inimicis tantum nobis res esset ; Sed proh dolor ii contra nos bellum gerunt, quos nobiscum esse oporteret, ad oppugnandum Satanam Satanæque ministros, atque id faciunt, dum se veritatem necio quam propugnare credi volunt. Tu vidisti, quid SYLVIUS blateret contra maxime salutare Dominorum nostrorum Edictum, ac contra optimos Fratres Pastores Rhætos, qui qua sunt pietate, illud a Dominis impetrarunt, nec non contra nos Dominorum subditis in Ministerio servientes, quod optimos illos Fratres nostros diligentissime rogavimus, ut tale quipiam a Dominis nostris conarentur impetrare. Hic homo adeo fuit impudens, ut insolsum, inscitum, ac impium illum suum famosum libellum evulgare non dubitaverit, ita ut multos, qui tamen per se ipsos satis superque erant ad malum incitatissimi, in nos concitaverit, ac si non scelestorum hominum perniciem, sed potius bonorum procuraremus. Ego respondi, ita jubentibus bonis piisque Symmystis aliquot, & inter alios D. JULIO MEDOLANENSI ac D. PAULO GADIO, quos præ aliis honoris causa nomino, mittoque meam responsionem D. Thobiæ nostro, ut ipse una cum D. HUL-

D. HULDRICO CAMPELLO ac D. PONTISEL.
LA Viris piis ac doctis corrigant eam ac emen-
dent ; tandem ad Te mittant , quandoquidem
audax ille non est veritus Scriptum suum ad vos
mittere , ut de utroque judicium feratis vos , qui
& doctrina & pietate merito estis per celebres , ac
eo modo si quid respondi quod vestram approba-
tionem mereatur , ego possim postea illud magis
tuto majoreque cum fructu in publicum emittere.

Idem ad Eund. Clavennæ 12. Maji. 1574.

QUUM observandissimus noster in Christo Frater
D. THOBIAS ICONIUS scripsit ad me ,
se misse ad te meum Libellum adversus SYL-
VESTRE quoddam scriptum , quod tantopere
cupiebam : meum officium esse agnovi , te qua
decet submissione orare & obsecrare , dignareris ,
succisivis horis , & omnino quum vacaret , illum
percurrere , & severissime primum emendare ,
deinde tua commendatione ornare , si luce di-
gnus tibi esse videretur , & ad testandum in do-
ctrina consensum , & ad conciliandum libro au-
toritatem apud plerosque non malos homines ,
qui hujusmodi rebus maxime permoventur , &
quorum saluti nobis quacunque ratione inservien-
dum est . Ubi igitur hoc officium , imo benefi-
cium singulare , ut omnino a tua Præstantia spe-
ro , præstiteris , non Genavam , sed iterum Cu-
riam ad Thobiam nostrum remittes , qui illum mi-
hi curabit , ut tandem de eo decernam .

THOBIAS EGLIUS ad *Rodolph. GUALTHERUM*
d. 19. April. 1574.

SUNT caussæ certæ & præclaræ quas propter D:
LENTULUS Responsum suum hoc Libro quod

mittit contentum, Genevam est missurus, forasque daturus. Quia vero Ampliss. D. Patris BULLINGERI judicio nuper & testimonio id communatum fuit: idem abs te petit LENTULUS, idque meis Literis, quas ad te scribere jussit, cum ipse nunc podagra decumbens lecto sit affixus. Ne vero nescires quid tuo testimonio & judicio approbare deberes, ideo librum ipsum remittit tibi degustandum. Rogat autem enixe, ne quid ægre feras, quod hoc oneris tibi imponat. Si videbitur Præstantiæ tuæ commendandus aliquo testimonio, cupit ut statim post D. Bullingeri judicium in chartam huic usui vacuam a te inscribatur. . . . Brevissime luculentissimeque Clarris. D. SIMLERUS post Præfationem suam in Scripta veterum de hujus Libri arguento egit, quæ tamen talia sunt, ut cuilibet satis esse, ad SYLVIVUM pudefaciendum possent: Sed persequitur ille rem eandem longius & homini pœnitere necio, betacea sua tela solide constringit. GANTNERUS nondom discessit, licet metam proposi-
tam transilierit. Ego mihi persuadeo, omnia ex composito fieri.

Prodiit autem iste SCIPIONIS LENTULI, quem SYLVIO opposuit, Libellus Genevæ sub hac inscriptione: *Reponsio orthodoxa pro Edicto illustriiss. Dominorum trium Fæderum Rhetiæ adversus Hæreticos & alios Ecclesiarum Rheticarum perturbatores promulgata: in qua de Magistratus autoritate & officio in coercendis Hæreticis ex Verbo Dei disputatur.*

* * *

THO.

THOBIAS ICONIUS Literis ad Amplissim. Vi-
rum D. M. HEINRYCHUM BULLINGE.

RUM, Eccles. Tigur. Antistitem prima-
rium: datis Cal. Maji. 1570.

Bibliopolam (*) nostrum Senatus urbe excedere mandavit, nisi intra octiduum Anabaptismi & Suenckfeldianismi Hæreses abnegarit. Natus est ei filiolus hisce diebus, quem ut baptizarem rogare noluit; tandem venit rogavitque, ut eo modo baptizarem quo Christus jussit Matth. 28. nim. ad ultum & doctrinam fidei intelligentem. (**) Sed ea re Senatui satis non fecit, coram quem non pudent edicere: *Baptismi nostri ritum se minime Christianum agnoscere.* In Suenckfeldianismo multos ha-
ctenus seduxit, ut aperte dicant, *Christum non esse Creaturam*, plausibilem hanc rationem urgens, *Creaturam non esse adorandam*, *Christum esse adorandum*, Ergo *Christum non esse Creaturam*. Talem hominem summe temerarium & impudicum tulerunt haetenus, quem D. FABRICIUS & D. PHILIPPUS, nostri prædecessores, publice erroris convicerunt. Bibliopola autem ad vomitum rediit, & Suenckfeldianismum priori errori conjunxit, ita pristinum errorem correxit. Uxorem ha-
bet, quæ quadriennii spatio templo nostra nunquam ingressa est, & nemo tamen haetenus est re-
pertus, qui eam ad meliorem frugem revocaret.

(*) FRELLUS nomine.

(**) Haetenus OTTIUS in *Annal. Anab.* p. 147.

IDE. D. 8. Maji. 1570.

Vide OTTII *Annal. Anab.* p. 147. 148. quibus hæc ex iisdem Literis subjunge;

Multis egi ex quo hic fui cum Collega (GANT-
NERO sc.) & D. PONTISELLA, hominem

nempe illum minime alendum esse: sed hypocrisi sua eos ita hactenus sesellit, ut mihi quoque aliquantis per supersedendum & tacendum fuerit. Egregie autem bonus PONTISELLA nuper in Senatu fuit pudefactus. Nam cum impius ille audisset, me salva functione mea ipsum amplius ferre nolle nec posse, statim accessit D. PONTISELLAM, omnemque obedientiam se præstaturum promisit. PONTISELLÆ ita imposuit, ut non dubitaret illum deffendere in Senatu vocatum. Rogatus autem quid de Pædobaptismo sentiret? *Diabolicum & minime Christianum esse aperte fuit ausus dicere.* Tum ex senioribus quidam PONTISELLÆ defensionem ceu mendacem & inconvenientem professioni Bibliopolæ manifeste sugillavit; Hinc commotus bonus Vir, omnem nunc lapidem movet, quo expellatur tandem, qui expulsionem jam pridem meruit. Sæpius etiam animus mihi erat, & Dominorum imperium, congregandi cum ipso, sed sociale mihi defuit auxilium.

IDE. Eidem d. 15. Maii. 1570.

CUM audiamus Bibliopolam ære Froschoviano teneri, curabimus accurate, si quid infortunii in bonis externis pateretur, ne quod damnum accipiat; Nec multum esse sollicitum D. F. necesse est; ita enim avara & omnibus mercibus dedita est Uxor miseri & periti hominis, ut si quid æris alieni conflaverint, id facile sint exsoluturi. Nihil autem finaliter cum illo adhuc actum est, propter Pentecostes incumbens festum, quod eis adhuc liberum & quietum esse voluerunt; at per lictores ultimo sunt nuper (*) admoniti, ut sese ad crastinum expediant, nec porro a quoquam consipiuntur,

antur; aut carceres & omnem ignominiam sese subituros. *Lanius*, qui ejusdem miseriæ est cum Bibliopola, Anabaptismum jam sæculum fere morðicus professus est, aperte intonat, se neque conciones nostras auditurum, neque etiam ad imperium Magistratus solum mutaturum: velle se expectare extrema quæque & potius in carceres duci & capite præcidi, quam parere. Id sine dubio B. quoque animo fovet, & verbis etiam profitetur, sibi grave non futurum, licet caput dematur, aliud enim in vita æterna longe gloriostius adepturum. Ita sunt præfracti; Sed nemo illis capit is periculum intendit; ipsi mallent nihil non damni subire, modo pertinacia sua suos confirmant discipulos. Sed hoc scio, nisi craftino supplices correctionem vere promittant, & conciones frequentent, exilium velint nolint grave subituros esse.

(*) Nonnulla ex his quæ sequuntur, habet OTTL.
US Annal. Anab. p. 148.

S.

JAm modo hora 9. antemeridiana 19. Maji Anni 1570. ex Curia domum redii; quid autem egerim in Senatu, quin ad te scribam intermittere non potui, licet loquacitas mea tua negotia sancta non parum remoretur. Scripsi nuper de Bibliopola nostro relegando præterito die Martis nisi splendide & vere sese emendaverit. Sed audi quæso quomodo sese patefecerit hypocrita. Comparuit eo ipso die, quo terminus & exitus ei præscriptus fuit, in Ampliss. Senatu, non vero solus, ut hactenus, sed consanguineis & amiculis suis stipatus, qui pro ipso supplices intercesserunt, & ipsius nomine, & ut præ se ferebant mandato &

com-

missio etiam, aureos montes sunt polliciti, obedientiam, conversionem, omniaque Christiani hominis officia: sic rati misero homini impunitatis beneficium impetraturos. Ampliss. D. Cos. *Willius*, ut est homo sincerus & prudens in Religione, reliquos secedere jussit, ipsum autem B. Solum in Senatu retinuit, & ejusmodi quæstione animum ipsius exploravit: Ex animo ne confiteatur Pædobaptismum, quo Ecclesia Christi multis jam retro Seculis magna cum pietate usa est, Christianum esse & Christo, Apostolis, eorumque Scriptis consentaneum? Anne conciones nostras cuperet & vellet more aliorum honeste & bene de nobis sentiens adire? Respondit ad primam quæstionem: *Se minime necessarium nec Christianum Pædobaptismum nostrum agnoscere, sed inter adiaphora recensere, & liberos primo esse catechizandos, deinde baptizandos: Sic ipsum ZUINGLIUM olim & docuisse & doctrinam oralem literis ac libellis mandasse.* Conciones autem nostras lubenter frequentaturum, ubi veritatem dixerimus & protulerimus, nec alienum Scripturæ sensum affingamus. Consanguinei inconstantia hominis pudefacti discesserunt: ipsi vero Bibliopolæ exilium decretum est. Tum supplices omnes redierunt, utque exilio moram producerent Dominos rogarunt, donec finitis nundinis futuris cum omnibus rationem inire posset & inculpate discedere. Cum autem ejus rei gratia jam pridem fuerit admonitus, & spaciū jam saepius satis amplum concessum ei fuerit omnibus satisfacendi, ne ultra hodiernum diem conspicuus nobis esset, mandarunt, sed protinus abiret. Ego veritus, ne longiorem moram astutiis suis impetrarent, tempusque petitum precibus suis tandem

recu-

recuperarent, quo in nundinis libellos suos Suenk-
 feldianis suis solito more divenderet, sicque dis-
 cordiarum majorum improbus autor esset; statim
 D. Cos. adii, quidque eo ipso die, de quo dixi,
 in Senatu actum esset, diligentius cognovi: Rei
 veritate, ut supra scripsi, comperta, quod sci-
 licet vitam ac doctrinam sanctissimi ZUINGLII
 odiose perstrinxerit, doctrinam publice in frequen-
 ti Senatu, vitam in privatis ædibus, aliis bonis
 civibus præsentibus, audientibus & ad me referen-
 tibus: ocyus rogavi D. Cos. ut copiam mihi
 daret in Senatu comparendi & ejusmodi convitia
 omnia diluendi. Tempus etiam jam esse submo-
 nui, ut quædam in medium proferam, quæ ha-
 ctenus silentio præterierim, ex quibus hominem
 illum seditiosum ceu leonem ex unguibus sint agni-
 turi. Data est mihi dies hodierna, ingressus sum,
 habui Orationem prope per integrum horam,
 ejuscemodi modo: Primo, ut palam illis fieret,
 quanta fide, quantis sudoribus fortissimus ille Qui-
 rites & heroicis virtutibus plenissimus ZUINGLI-
 US fanaticos ejusmodi spiritus impugnarit, com-
 presserit, ejecerit, neque quicquam commune
 cum illis erroribus habuerit, quibus obtrectator
 noster suam impietatem nunc cupiat obtexere:
 capta benevolentia, originem Catabaptistarum,
 qui primo cœlestes Prophetæ & Enthusiastæ voci-
 tati sunt, ex libro tuo a D. SIMLERO in lati-
 num converso, ita introduxi, ut de ipsorum Pa-
 triarcha MUNZERO, cum ex tuo libro absolu-
 tissimo, tum etiam ex Sleidani Lib. V. principa-
 liora, utpote de doctrina, progressu & obitu
 ejus, multa induxerim, quo coram cernerent
 fautores ipsius B. qualem exitum tumultuarii isti
 homines

homines semper nacti fuerint & quam frivolis ac temerariis nugis & seditiosis fundamentis inniterentur. Deinde illius historiæ occasione, quæ MUNZERI discipulos plures non absterruit a furore, ad multiplicem delapsus sum tractationem, colloquia, & disputationem Tiguri cum furiosis istis hominibus habitam, in quibus omnibus erroris convicti essent miseri isti & insani Sanctuli. Ubi etiam decente servatoque ordine sub doctis præsidibus D. ZUINGLIUS ita se gessisset cum aliis Ministris, ut luculentam victoriam ex omnibus & colloquiis familiaribus & publicis disputationibus reportarint: Id testari acta publice expressa, quæ tamen ego non habeam. In apricum autem protuli Compendiarium & absolutum istum Caipham, qui ad palinodiam D. ZUINGLIUM tam facile erat adacturus. Quid etiam disputationem illam publicam secutum sit non celavi, nempe seria ampliss. Reip. Edicta contra seditiosos authores, quæ tamen contentiosis Spiritibus adeo non satisfecerint, ut novo monstro HUBMEIERO exorto, Cœlites apparuisse ipsos relicto cœlo crediderint. Quid autem præstiterit Waldshuti homo ille factiosus arrectis auribus omnes cognoverunt. Hinc inde ad (*) arcem Orationis meæ deveni, ut scil. palam nostris facerem, unde Bibliopola hæc sua convicia, quæ in S. Virum evomuit, hauserit. Nempe *Hubmejerum* sæpius & Scriptis & sermonibus jactasse, & Literis etiam ad Ampliss. Senatum Tigur. datis superbe pollicitum esse,

se

(*) Ab his verbis quæ sequuntur in compendio nobis dat OTTIUS Hist. Anab. p. 149.

se probaturum Verbo Dei & ipsius ZUINGLII
 Scriptis Pædobaptismum non legitimum : verum
 pueros primum docendos & tum demum bapti-
 zandos esse. Postquam igitur *Hubmejernus* Walds-
 huto profugus Tiguri aliquamdiu lateret , & indi-
 cio facto in liberam custodiam captus abductus
 esset , admonitum fuisse a Senatu & Ministris ,
 ut promisso suo nunc satisfaceret : quod quidem
 ex XVIII. Conclusione ipsius D. ZUINGLII b. m.
 annitenti non succedebat , maxime cum quid de
 Catechumenis dixisset , non dextre interpretaba-
 tur : non enim consequi & concludi hinc inde
 posse Pædobaptismum propterea esse illegitimum.
 Ex ista autem *Hubmejeri* calumnia fanaticum no-
 strum similem suam obtrectationem fuisse credi-
 derim : propterea hoc ipsum multis exaggerabam ,
 quanto dedecore gloriationem suam illam thrafo-
 nicam resorbere coactus fuisset , nec calumnias
 suas in speciem saltem potuerit defendere : imo ob-
 stupefactum prorsus conticuisse , & post fictam &
 spontaneam palinodiam ad minus fucatam adactum ,
 perfidiæ tandem in Moraviam profectum pœnas
 dedisse. Cumque istius hominis impudenti incon-
 stantia nihilo meliores facti essent discipuli ejus ,
 Anabaptismum Tiguri an. 1530. capit is etiam sup-
 plicio interdictum esse. Judicandum autem
 Senatui nostro dedi , quanta hæc sit temeri-
 tas & impietas , Magistrum mendacia sua , quæ
 in vulgus & proceres sparsisset , resorbere co-
 actum esse ; discipulum autem ipsius sc. FREL-
 LUM nostrum , hæc ex inferis revocare &
 sub nova mendaciorum incude quasi recudere
 & expolire. Adduxi super hæc omnia libellos
 quosdam , quos mecum in Senatum attuleram ,

de Baptismo Anab. & Pædobapt. anno 1525. & Strophas an. 27. &c. omnes ab ipso D. ZWING-LIO scriptos & foras datos, quibus lippis quod ajunt & tonsoribus liquidum esset, quantis vigiliis & curis maceratus esset Vir & Heros ille insuperabilis, antequam Dei gratia illucescente perniciosos istorum furiosorum cœtus perrumpere, erronea dogmata refutare & afflictas suas oviculas intra tranquillitatis septa continere & tueri potuerit. Nec quemquam prohum Virum cum veritate dicturum, tantum Anabaptisticæ Lernæ victoriosum Herculem quicquam cum iis erroribus commune habuisse, quos ipse tanta fortitudine & felicitate expugnasset. Hisce autem, pro doctrina ejus odiosissime a nebulone nostro in odium vocata, habitis; ad vitam quoque ejus defendendam me accinxi, non quod existimem D. ZWINGLIUM, virum in toto orbe laudatissimum apud omnes piros, mea defensiuncula indigere; Sed quod cogitarem, non æquum esse B. nostrum, conviciis ipsius tolerandis & subticendis, in superbo contemtu confirmari. Aperte enim non semel eblateravit; *Quid nosiri sunt Concionatores?* Ebrii, adulteri, feneratores, decoctores, bellatores, quemadmodum Doctor vester ZWINGLIUS, qui nihil aliud præter bellatorem egit, & ut miles crudus vitam cum sanguine, ipse sanguinis fitientissimus, finivit. Ego multis ostendi e diverso, D. ZWINGLIO ab initio multa suis deglutienda, & Achabum non Heliam perturbatorum extitisse, licet a Rege & aulicis pro tali accusaretur, plura etiam convicia in ipsum congesta esse, sed mera suis mendacia, a malevolis, quorum avaritiæ & quæstui ex Tigurinorum reformatione multum decedebat, conficta & disseminata.

Inspi-

Inspiciendam adhuc extare Apologiam ipsius anno
1523. Bernam ad Legatos Helvetios missam 6. Ju-
lii: nec minus publice quoque in manibus esse li-
brum tuum Apologeticum in Fablerum Viennen-
sem Episcopum: & D. Gualtheri pro Zwinglio, So-
cero suo Apologiam; ut taceam quæ in SLEIDA-
NI vera adducantur Historia, in quibus omnibus
meridiana luce clarior sit, quæ caussa fuerit infeli-
cis belli nostri Capellani, non ipse, ut vulgus vitu-
perat, ZWINGLIUS; sed caussas civiles fuisse plu-
res, & seditiones & convicia hostium interclusio-
ni commeatus ansam præbuuisse, quam prohibere
ZWINGLIUS, licet multis tentasset, non potue-
rit. Nec ut bellatorem armatum & cædes spiran-
tem in aciem progressum esse, sed pro more pa-
triæ, spe componendi dissidium, ut antea qua-
que factum erat: Sed Deo aliter statuente, forti-
ter pro Patria & Religione christiana occubuisse,
doctrinamque, quam Tiguri pacate & utiliter pro-
fessus est, martyrio & sanguine suo constantissime
ceu sigillo confirmasse. Eam nunc in tali viro
conviciis incessere, & nescio quæ vulnera & quam
militiam improbe refricare, profligatae esse impu-
dentiæ & temeritatis in FRELLO nostro. Hisce
& multis aliis omnibus Catalogum eorum earum-
que subjunxi, quos ipse veneno suo infecit & se-
duxit. Confessionem etiam vestram, cui Curia
Rhet. subscripsit, in memoriam illis revocavi, in
qua Leptologus Suenckfeldius cum sua subtilitate
& argutiis supervacaneis totus exploderetur; nisi
contra eam confessionem tueri ac servare velint,
nos salva Conscientia illis servire non posse, utpo-
te qui in ea Confessione & vivere & mori constan-
ter, Christo auspice, Deoque suffragante, velimus.

Quodque antea dicendum fuerat, manum etiam FRELLI propriam ostendi, qua omnes nos *Arrianos* nominasse non dubitat, utpote qui Christum *Facturam* esse asseveremus, quasi vero idcirco natura Deum esse abnegemus. Ejus generis uno impetu multa commemoravi, quae miser homo in contemnum Reip. Ministerii & civilem pacem & honestatem temere & præfracte egisset. Postea vero hortatus sum Senatum, ne pateretur sibi porro imponi & illudi; nec committeret, ut in futuris nundinis libros amplius proponeret venales, sed ipsos una cum Domino ita tractarent, ne quis in posterum veneficio eorum Diaboli fauibus exponeretur. &c. Sicque finem dicendi feci, & e Senatu exivi. Quid autem ad hæc omnia decreverint, ipse D. Cos. postea ore suo mihi re-tulit: Fuere multi, qui incarcerandum illum arbitrabantur, sed mitior Sententia vicit, ne id fieret, cum alioquin infirmior sit corpore, quam ut vincula possit ferre. Decretum autem est, ut quamprimum Senatus solveretur IV. ex superioribus, inter quos etiam D. PONTISELLA fuit, ordinati, ædes & omnia scrinia *Frellianæ* domus excuterent & scrutarentur: omnisque generis libros quoscunque reconditos aut propositos haberet, in unum fasciculum componerent, inque curiam apportari procurarent: Quod certe magna diligentia factum est, & plurimi Suenfeldiani libelli jubentibus Polytarchis ad me delati sunt. Dici non potest, quam profundus erroneorum libellorum nidus illic repertus sit. Sic puto impedietur facultas spargendi venenum in curiosos & factiosos homines, quorum Rh. nostra plures fortassis sovet, quam Evangelii professoribus conueniat,

niat. Deinde quod ipsum Bibliopolam attinet, decretum est, ut crastino die mane Polytarcha, more consueto, ipsum extra portas educat, & juramenti (quod tamen nunquam suscipiet) interventu, ex urbe nostra & tota Rhætia relegateur, nec redeat donec revocetur. *Lanio* autem tempus prorogatum est, usque in proximum diem lunæ: quid tum cum illo quoque agatur, fortassis & hisce literis etiam inseram, quas die veneris statim post actionem, ante, exaraveram. Quid actum sit cum *Lanio*, nihil adtinet dicere: Ego enim ipse consului, ut finitis demum nundinis illum adoriantur: idque hac occasione. Bibliopola postquam hoc vesperi olfecit, quid die Sabbati mane cum ipso agendum sit, vesperi ante, sponte discessit, ne cogeretur juramenti formam audire: Sed non longius sese proripuit; tantum ex urbe in proximum Episcopi castrum, quærens latebras apud Papistas, ut eo odiosius apud inimicos nos possit traducere: Præterea etiam per fautores suos, quos in urbe habet non paucos, rem suam commodius agere & plures seducere. Sed & omnes boni addubitant, ne id consilii ex eo cœperit, quem maxime debebat habere adversum, ex D. Collega nempe meo (GANTNERO), qui nudius tertius statim post actionem illam publice pro suggeritu, & jam quarta vice, fretus suis divitiis, laboris & hominum impœnitentiæ impatiens, officio sese suo, magna Senatus totius displicantia, abdicavit: *Probos*, aiens, expelli, *improbos* autem nebulones multos intramœnia foveri ac amanter haberi. Sed quamvis D. Cos. Pont. conveneramus te hoc vulnere ante tempus non molestare, mentionem tamen ejus

rei cogor apud te facere , propter hæreticum istum ;
 ut eo facilius intelligeres , unde cristas suas sibi
 sumeret & attolleret . Plura proxime de hoc ne-
 gocio molestissimo , in quo nihil non hactenus
 concordiae inter nos alendæ gratia , potui devo-
 rare . Sed tandem erumpunt & pudefient , qui
 de vocatione legitima parum sibi sunt consci .
 Ubi cognoveram B. nostrum Papistis se conjunxis-
 se , effeci apud Cos. ut ageret cum D. Episcopo ,
 ne pestem illam Senatui odiosam sovere vellet :
 Insuper ne seditiosuli quidam clamores suos attol-
 lerent , monui eundem , ut *Lanii* negotium ad
 finem nundinarum different . Sic puto futurum
 esse . Summa autem importunitatis Collegæ est ,
 se nihil emendationis aut fructus exoriri ex suis
 concionibus perspicere , propterea agticolæ instar
 acturum , qui semen ejiciat , deinde vero a la-
 bore cesset & quiescat , contempleturque , quo-
 modo velit fructificare & exurgere . Mirifica hæc
 est ratio , & omnibus nobis , meo judicio , fu-
 gienda , ne stationem diffici hoc tempore vide-
 amur ob opes & mundi beatorem statum turpiter
 deseruisse . Sed ut dixi de hoc proxime : Inter-
 ea videbimus , an in hoc suo proposito sit per-
 recturus . Nunc satis molestiae humanitati tuæ
 exhibui , quæso pro ejus incredibili in me bene-
 volentia , ignoscas , tuæque Paternitati me com-
 missum semper habeas . Resalutant te D. Coss.
 D. Pont. D. G** D. Bonettus , & D. Campellus .
 Hæc scripsi die 23. Maii , quo dies Synodo no-
 stræ indicta est hic a fratribus , quos expecto .
 Dominus suo Spiritu nos illuminare dignetur , ne
 in institutis omnibus ab orbita legis suæ deflecta-
 mus ,

mus, sed omnia quæ agimus ipsius majestati & nostræ Saluti conducant. Amen.

Tuæ Dominationis submississ.

Th. Eglin. 1570. Curiæ

D. Ernium Salvere jubeo. Ignosce quæso literis,
nam omnia cursim imo festinanter scripsi.)

THOBIAS EGLIUS ad H. BULLINGERUM.

Litteris. d. 5. Jun. 1570.

DE GANTNERO Collega quid actum sit pene prætermiseram. Verum est, jam quater publice officio se suo impudenter abdicavit & functionem resignavit. Sed hactenus semper multis precibus ad suggestum reduci voluit: postrema autem hac vice neque Senatus illum rogare amplius decrevit, sed me vocatum, quid ego ipsis consulerem, explorare voluerunt. Ego me causam quam prætexat suæ inconstitiae ignorare respondi, propterea certi nihil me posse respondere nec consulere dixi: Paratum autem me fore illum officii sui adhuc semel admonere, & quam caussam sic faciundi habeat penitus explorare. Sic elegerunt Polytarcham & PONTISELLAM, qui mecum, remotis precibus tamen, id apud ipsum expediant. Admonuimus hominem: nihil autem aliud prætendit, nisi quod ab omnibus avaritiae insimularetur & accusaretur, propterea, ne stipendum se accipere avaritia quis putet, se eo potius caritatum, quo omnes videant & re ipsa experiantur, quam suis rebus propriis cupiat esse contentus: deinde pluribus etiam mores hujus mundi taxavit, & quam hoc quadriennio, quo laboraverit in Domini vinea, nihil prorsus efficerit, cessaturum ergo & aliis cessurum, qui for-

cassis ubiores ex hoc officio fructus decerpere possint, iis se minime viam & aditum præclusum. Summa est, imaginatur sibi more fanaticorum quorundam terram novam, in qua nova justitia regnare debeat, & talem perfectionem sibi pollicetur, quam nusquam in hac mundi senecta inveniet. Mirum autem est, illum eo pervenire posse, qui tamen si proprios sinus & pectoris sui recessus excuteret, multum imperfectionis persenticeret. Sed hoc cum aliis etiam Anabaptistis habet commune, qui peccata & errores suos non agnoscentes, nec videntes quid manticæ a tergo sit, aliena peccata semper ob oculos habent. Ego non solus, sed plurimi fratres alii, & inter cæteros D. CAMPELLUS, D. CONCIUS, Viri perdocti, id vitii eum ex nimia familiaritate, quam cum Bibliopola contraxit, contraxisse existimant. Eo enim ipso die cum Senatus decreto iurisjurandi Sacramento Seductor ille eliminandus & relegandus esset, ipsum Collega convenit in ædibus, cum illo contulit, sortem nimirum illius deploravit, statimque postera die mane, quæ fuit dominica, pro Suggestu missionem petens, aperte Decreto & S. C. contradixit, quasi homines Sanctos ejiciant, & nebulones foveant. Sed utut hæc sese habeant, digressi ab illo responsum sperabamus sedatum postero die: Ecce autem, cum omnes sibi pollicerentur, modeste se responsum, tandem ex prædio suo per puerilam suam ad me Schedulam mittit, qua affirmat, se in suo proposito adhuc persistere & factis demonstrare velle, se nihil ex avaritia hactenus egisse. Ego responsum D. Cos. exhibui: Senatus me rogare, ut de alio Collega mihi asciscendo

occu-

occupari velim. Ego absque tuo consilio nihil hic faciendum respondi, & cum tres ex Rhœtia nostra præsto fuerint, & inter hos D. CAMPELLUS, qui functionem illam suscepissent, tuo consilio invocato, uter eligendus esset, agere decrevimus. Interim GANTNERUS duas omisit conciones, quas ordine requisito habere debuisset, quas ego in tantis turbis, tanta Fratrum frequen-tia habere coactus fui. Cum autem videret mi-ser, me in officio tam strenue nihilominus per-gere, & forsan ex suis rescivisset, Ecclesiam quo-que suam mihi pascendam a Dominis esse com-missam, donec aut D. PONTISELLA, aut D. CAMPELLUS, aut alius aliquis tuo suasu a no-bis fuisset surrogatus, sponte paucis diebus post ad me venit, & consilium novum agendi a me petiit. Ego respondi, mirabilis es homo, mi-GANTNERE, nonne superioribus diebus satis te quid ageres admonuimus, cur non facis tuum of-ficium? Perge &c. Sic sponte sese iterum ido-neum fecit, qui privatim agere vitam modo de-creverat. Remissum est ei a Dominis; sed videat ne talis porro reperiatur, ego enim illum ferre amplius nolle, sed potius &c. Hæc prolixius quam necesse fuerat ad te perscripsi.

THOB. EGLI ad Eund. d. ult. Julii. 1570.

Miror quod D. *Froschouerus* procuratorem suum non miserit, si convaluerit. Metuimus au-tem ne sibi a Bibliopola [FRELLO], quem Tigu-ri oberrare perceperimus, denuo imponi patiatur. Blandulus & ad inferos usque demissus est homo ille, nec præstabat fidem, etiamsi multa libere polliceatur, modo ad uxorem & liberos, quibus

ægre caret, reverti possit. Locutus est cum quibusdam Mercatoribus nostris Tiguri, se lubenter reversurum, modo Magistratus clementia sua ipsum sit comprehensurus. Sed video quid molitur, cavebo quantum possum, ne pestis vere grandis iterum illabatur; Sæpe emendationem promisit, sed suis promissis nunquam stetit, & protheos instar se in omnes formas potest transformare, modo feratur, suumque artificium exercere in miseram plebeculam possit. Ego libere protector, aut me, aut Bibliopolam illum ab hac Ecclesia absfuturum.

TH. ICONIUS ad Eund. d. 23. Octobr. 1570.

A Gimis gratias tuæ incredibili pro nostra Ecclesia curæ & diligentiae, cuius Ecclesiam illam nunquam certe pœnitabit, imo pro illa meritas gratias, si sapit, habebit. Noluerunt plerique ex Senatu ante redditum D. D. Coss. ex Comitiis Davosianis quicquam agere aut consultare de CAMPELLO recipiendo. Immo cum D. Cos. Willius mentionem faceret, fuere qui (*) MARIUM, BRUN.

(*) Cum hic primum MARII fiat mentio, afferam nonnulla, quæ hominis hujus ingenium patefacere possunt. Ipse TH. ICONIUS in Epist. ad Bulling. die 24. Jul. 1570. hæc habet: *MARIUS illi functioni* (Mayenfeldæ, quam BRUNNERUS reliquerat) *insidiatur, qui bactenus ludum Vitoduranum moderatus est: Cur se iterum receperit in Rhætiam miror, cum alibi felicius vivere potuisset. Vereor ne dyscolus ille multum nobis pariat certaminis & dissidii*

BRUNNERUM alii vellent. Scio autem GANTNERUM incitare quosdam ut MARIUM vocent, non CAMPELLUM, quem non ut debet amat. Sic volunt multa multi, quæ num conductant Ecclesiæ plane non intelligunt, modo affectibus satisfiat, diligenter studentes. Improbe autem intellectus GANTNERUS Senatus Consultum literis consignatum, sicuti exemplum tibi misi manu Coss. roboratum, statim enim die Martis retulit in Senatu, coactus se excusare, conqueri de multis; se sc. nunquam affectasse functionem iterum recipere, nec se ipsum saluti publicæ præferre, nihil quicquam in Confessionem peccasse, Anabaptistas non fovere nec tueri, neque ita male sentire, modo recte intelligatur. D. PONTI SELLA aperiens os egregie illum pudefecit: Nonne GANTNERE hæc & hæc de jurejurando dixisti? Affirmavit. R. Cur ergo te vis contra ex.

T t s^o cusare?

dissidii, habet enim caput & ingenium mirificum. Et in alia Epist ult. Jul. 1570. data: **MARIUS** antiquum suum obtinebit semper. . . . Nunquam dignatus est me alloqui, ægre fert se Civem Curiensem & longe ceteris doctiorem, imo absolum omnibus, ut putat, numeris, a peregrino in sua patria præoccupari. Init nunc Sacerdotium tenuissimum in valle Rhetica sive Prættica, privata potestate, neminem consulens, utpote qui neque Ministri ac Synodi curam habere debeat, cum literas, (ut dicunt) habeat antiquiores in hisce partibus. Indigeret Rhœtia nostra multis Viris doctis, sed non Momis, οἱ ὡς νανὸν γένος οὐχὶ σφόδρα ἐπικυώμητοι ἐρῶν, θυμὸν δὲ ἀνδρία τελεῖον, ut canit **Aſcraeus**.

cusare? D. Cos. videns insaniam hominis, brevibus illi respondit: GANTNERE, tu ipse in culpa es, neminem quæso culpes &c. Tandem culpam in se recipiens GANTNERUS petuit stipendii solutionem, & adjecit, *Is qui me vobis tradidit, majus habet peccatum.* Nunc multi sunt ex Senatoribus qui restitutum post hæc omnia cupiunt hominem.

S.

HAud immerito & negligentiae & ingratiitudinis me condemnares, colendiss. Domine, qui tantam scribendi faciam intercapelinem, nisi me sexcenta quibus simul adobruor admodum excusarent. Scis tu peroptime quibus mercatus tempore distineamur; accurrunt ex agro Pastores undique: fatigant etiam me plures alii; crescit etiam concionum numerus, præsertim hoc tempore, quo fido Collega adhuc careo, nec dum quid futurum sit plane scio. Pergit GANTNERUS in hoc suo Dogmate & levissima opinione, *ad fidem veram neminem esse coherendum*, ad cuius stabilimentum plurimis Scripturæ locis abutitur, unde non parvam Hæretici suspicionem jampridem sustinere cœpit. Recusat medicinam a Dominis præscriptam, nec cessat tamen se insontem esse omnibus persuadere, & quomodo vi quadam restituatur laborare. Conatus est plures ex agro adventantes fratres in suas partes pertrahere; multum apud ipsos de me conqueri, omnem culpam in me conjicere, quasi omnis mali scaturiginem & primum authorem hujus dissidii: Quod autem qualis qualis sit nunquam probabit homo semissis & levissimus. Nihil non audet effutire & blaterare nunc,

nunc, modo civium odium mihi conciliet; Sed solatur me bonorum Virorum constantia & prudentia, qui quomodo hoc veneni exortum sit & quibus modis auctum, haud ignorant. Perinde accidit GANTNERO sicut avibus visco agglutinatis, quæ quo magis extricare se moliuntur, tanto vehementius irretiuntur & intricantur. Delatum se conqueritur apud tuam præstantiam & omnes Rhœtiæ Fratres, quasi vero meum fuerit prodere Ecclesiam & veritatem. Rejectum est negotium a Senatu in finem nundinarum, quæ nunc præteriere: Sed ne nunc quidem absolutum, eo quod præfetus exspectatur Vallis Rheticæ, cuius opera -- mum MARIUM, quem timemus, impediamus. Brevi finietur, certique quiddam statuetur: & quidem ita omnino erit necesse, siquidem Natales Servatoris nostri appropinquant, neque ego tantis laboribus exantlandis solus ac diutius sufficiens ero. Gratissimum autem fecisti, qui D. BEZÆ doctissimum librum mihi accomodaveris: Oro autem suppliciter ne grave tibi sit, si aliquandiu usus eo fuero: hactenus vix licuit inspicere; cum singulis fere diebus concessionandum mihi sit. Ac ubi ubi potero bene custoditum & mundum (ubi perlegero) remittam. Colligam ex eo argumenta omnia, & ex aliis quoque quæ potero congeram plura, quibus instructus tela betalea, quæ GANTNERUS ex *Sebastiano Franco* obiicit, fortissime retundam & eludam. Sumsit secum in Senatum Wôrdensem illum Francum & multos alios quodlibetarios, quibus errorem suum Epicureismo aditum præstруentem defendere conatus est. Nimis autem temere *Francus* ille judicare videtur de re tanta, male nimirum collectis

qua-

quorundam doctorum Virorum judiciis. Perstrin-
git vero oblique aut Bernenses (sicuti ex Libro
tuo contra Anabapt. videre licet) aut Tigurinos,
quasi retrogrado cursu in Mosaicum ergastulum
relabantur, qui libertate evangelica errorem su-
um tueri non possint. Conatus est etiam se de-
fendere ex Tigur. Confessione GANTNERUS,
adducens locum Matth. XII. de Iolio non evel-
lendo fol. 54. b. lin. 8. Sed & hunc locum sini-
stre & malevole adduxit: Cum id animi & sensus
minime habeat, certa conditione minime omis-
sa. &c. Utinam GANTNERUS se in pristinum
munus non possit ingerere, & D. CAMPELLUS
locum obtineat. Hæc ocyssime scribere & bre-
viter volui quo scire possis in quo statu nunc res
sient; alias copiosius omnia. Valeat Amplitudo
tua & salva sit æternum. 1570. 27. Nov. Curiæ.
Salutaris a D. Cos. D. Pont. D. Bonetto. Mitto si-
mul literas D. Campelli pro salute.

T. Amplitudinis
submississ.

Th. Ic.

S.

Nuper Reverentiae tuæ, Vir amplissime! causas
ostendi prorogationis nostri hujus negotii;
Quia vero natalitia Christi accelerant, neque ego
tot laboribus porro sustinendis sufficiens, neve me-
dium, quo utendum censemus remoraretur,
ingressus sum Senatum Ampliss. 1. Decembris cum
ex majoribus & minoribus confluxisset; Hortatus
sum, ut Collegam mihi [siquidem Ecclesiæ cura
etiam Magistratui 3. Reg. 2. incumbere debeat]
fidum, pacificum & sanum, constantemque mihi
adjun-

adjungant; requirere hoc tempus præsens periculosem, quo minime conveniat oves suo certo pastore privari; Breviter simul iteravi absurditatem opinionis illius, *neminem ad bonum adigendum esse ostendens*, qualis fructus tandem hinc inde nasceretur. Mox egressus ubi essem revocarunt, & quem ipsis consulam & suadeam rogarunt. Respondi BRUNNERUS reliquit Rhœtiam. &c. Nemo præterea meo judicio erit, qui hoc munus melius executurus sit, præter unicum CAMPELUM; idque me sine affectibus privatis, conscientiæ & salutis etiam meæ testari testimonio. Quid factum? Quidam expectandum censuerunt, donec se GANTNERUS in generali Synodo emenderet, ubi de Controversia disputandum foret. Hos summus & novus Tribunus, homo integer & facundus excepit; Quid? num fidem nostram jam pridem a majoribus nostris ex S. Literis dēfensam & obtentam iterum disputabimus? novisque & dubiis quæstionibus subjiciemus? Num GANTNERUS solus repertus est, qui tenebras in tanta luce discusserit? absit. Cogitate vos, quam utile & decorum id vobis sit futurum, si vestram Religionem in dubium vocetis novis disputationibus, cuius professionem Majores nostri tanto periculo tantaque diligentia sunt secuti. Sic autem a me fuit institutus. Hinc desierunt de GANTNERO aliquid porro proferre. Placuit contra omnibus novum Ministrum eligere. Ubi GANTNERUS, si ipse excideret, fautoribus suis anxie instillavit, ut MARIUM pro CAMPELLO odioso Ingaddennense eligerent; Sciens qualis esset MARIUS, cujusque capit is, nempe heteroclit i, cuius gratia sœpissime ipsum coram omnibus diffamavit, ut

ali-

aliquando, si ipse rursus deponeretur, regressum
 in istam Ecclesiam haberet, sicque nulla unquam
 pax Ecclesiæ afflictæ affulgeret. Et certe hæc
 persuasio apud plures alicujus fuit ponderis; Nam
 totus Senatus ob duos istos plane fuit divisus, &
 parum absuisset, quin MARIUS electus fuisset
 præter omnem expectationem; ita multi sunt qui
 non salutem, sed destructionem hujus Ecclesiæ
 (quod solum apud te dixerim) unice quærunt.
 Habuit a suis partibus MARIUS 13. CAMPELLUS
 autem 15. ex quibus totus Conventus constabat.
 Sic albus D. CAMPELLO fuit lapillus, qui ad
 Christi natalitia per Senatus literas evocabitur. Nunc
 mirifice insanient quidam, Civem GANTNERUM
 ita esse degradatum, ut dicant, & nisi CAMPEL-
 LUS omnibus rusticis placeat, fore ut rejiciatur;
 imo & monstra alunt quidam, quibus artibus
 me deponant, quod proditorem & canem mutum
 me non præbuerim. Sed faciant quod possunt,
 si culpa mea aliquid & peccatum reppererint di-
 missione dignum. Dominus Deus O. M. hosti-
 um suorum animos contumaces & feroce spiritus
 frangat, adque sui nominis honestatem clementer
 Spiritu suo convertat. Amen. Habes Clarissime
 D. hujus Tragœdiæ felicem admodum exitum,
 nisi quod homines veritatis & pacis parum aman-
 tes quiescere non possunt, & quotidie novi &
 pravi aliquid moliantur in eos qui caussis justis
 plus cæteris favent. Neque dubitandum est,
 GANTNERUM fictum consortii nostri membrum
 futurum, & de vindicta, ubi potis erit, cogita-
 turum semper; maxime quod interdictum sit ei
 concionandi officium etiam apud pagicos. Quod
 cum nuper contra Magistratus auctoritatem nihilo
 secius

secius in pago quodam urbi proximo persequi vellet, utpote qui Deo plus debeat, quam Magistratui, ut loquitur, denuo a Domino Rhenense prohibitum fuit. Sic vere arrogans & subdolum pectus scrobem fraudulentam sibi ipsi fodit. Quid postea sit secuturum, si D. CAMPELLUS sacerdotium novum inierit, scribam alias; parum enim gratus & jucundus pluribus advolabit. Hæc ad te oxyssime, Reverendissime D. Pater, ut quid rei sit, cognoveris. 4. Decemb. 1570. Curiæ. T. D. Submisiss. TH. ICONIUS. Salutant tuam Reverentiam ambo D. D. Coss. D. Pontisella, & omnes boni. Salvus sit inter reliquos vestros & Ernius.

S.

OMNES tuas (ut puto) accepi, Reverendiss. Pater, nec quicquam peccatum esse arbitror, nisi quod tardius fere, non sine certis cauissimis, afferuntur. Gratulatus sum hoc novum Sacerdotium D. CAMPELLO tuo nomine, qui nuper per Dominorum vocationem attractus, specimen exhibuit sui munera. Ingentes humanitati tuæ gratias agit, salutemque omnibus numeris absolutam tibi imprecatur. Solus autem advenit, quod uxor partui sit vicina, quam post puerperium, si Dominus nobis arriserit, demum una cum libertis & suppellectili adducet. Placuit prima ipsius Concio paucis, multisque ludibrio habetur; non quod in hac arte sit rudis, impolitus, & infelix; sed quod Gantneriani indefesse cogitent de vindicta, & doctis (licet delicioribus nihil sapiat) concionibus abutantur, ad explendos invidiæ suæ stimulos & rancores. Et quidem facile mihi persuadeo,

suadeo, plures ex eo numero, qui Anabaptistas impune ferendos clamitarent, esse, qui simplicium animis se mirifice insinuantes, vociferentur; Videatis ne quam dispar & iniqua hæc sit mutatio? Ni-
si Deus singulariter bonorum animos corroboret, artesque clandestinas malevolorum retundat, ne-
scio quid tandem futurum post hæc omnia siet. Ego quidem non mei gratia, sed potius Ecclesiæ optarem, Virum istum hærere posse. Sed si con-
sidero quam tenuiter a nonnullis exceptus & salu-
tatus sit, animi excrucior. Faxit Dominus, qui hominum corda regit, nostraque consilia guber-
nat, ut omnia, quæ in hac nostra controversia evenere, felicissime & solide exeant. &c. &c.
Ocyssime. Curiæ. 1570. 19. Dec. noctu.

S.

A Go Dominationi tuæ præstantissimæ & com-
muni, imo paternæ solicitudini pro nostris Ecclesiis perennes gratias, quod auctor ac suasor fueris D. GUALTHERO, ut causam, quam ha-
ctenus apud Rhætos tractavi, tam fideliter & docte explanaverit. Multum hinc institutionis in nostros redundabit rusticos, qui præter patriam libertatem ex Evangelio quoque Academicam quandam licen-
tiam cupiunt venari. Consternabit liber ille mul-
torum cristas & spiritus animosque insolentes. Et miror quo judicio GANTNERUS, qui indies magis magisque delirat, hanc medicinam sit accep-
turus. Domi ille latitat, & libellis venenatis in-
fudat, ex quibus centones omnis generis consuit,
quibus me in futura *Synodo* obruat. Vereor ne quam turpissime se sit daturus, siquidem zizaniam uberrime spargit, nec evelli debere adhuc conten-
dit.

dit. Si vult esse adversarius, non multum mihi, sed plus Ecclesiis oberit, siquidem auctor erit sub iudicem revocandi opiniones istas, quas ipsi etiam Papistæ intactas relinquunt; unde maxima scandala & pericula oboriri necesse est, maxime in tanta ingeniorum, ut fit in Rhœtia, varietate. Mallem hæc omnia profundissime sepulta essent & e memoria hominum evulsa, & GANTNERO breviter responderetur, nisi vellet se nobis in pace adjungere, & omnino nobiscum sentire, sit exclusus & depositus, nos nolle tempus ejusmodi disputationculis conterere, & insolitis istis quæstionibus aliis errandi & male cogitandi fenestrā patefacere. . . . D. CAMPELLUS electus & confirmatus est, consecutus idem GANTNERI stipendum nullo negocio; Nunc eum repudiare amplius non possunt, licet morosuli illi conciones ipsius non probent, quibus ne Christus quidem ipse satisfaceret. Librum tuum adhuc retineo & peto veniam, cum te non fugiat quid laboris mihi soli incumbat, cum jam longum tempus Collega caruerim, nec dum præsto sit *Campellus*, sed intra mensis unius spatium demum advolabit. Ocyssime. Curiæ. 1571. 8. Januarii.

T. D. Subjectiss. TH. IConius.

S.

INfinitis negotiis te distrahi, Reverendiss. D. facile credo, maxime hoc tempore quo omnia plena sunt malis, quibus ex Dei verbo medicinam afferri oportet. Quod me attinet, video mihi hærendum, quamvis, omnibus fortunæ telis expotitus, an hærere possim ignorem; Angulus aliquis sufficeret mihi alibi, qui huic Ecclesiæ cum ver-

Tom. IV.

U u

tatis

tatis nuncio tanto sim oneri. Exspectabo ex tuo
hoc consilio ejectionem, nolim autem ejusmodi
catastrophen ejectionis, qualem annos 12. maximo
meo meorumque malo non leviter sensi. - - -
GANTNERUS cum D. Campello collocutus perstat
in sua sententia, & juramentum in N. T. non
præcipi dicit, neque conscientiam ejus rei gravita-
te afflictam compellendam esse. Extenuat autem
nunc culpam suam, & purgatis omnibus omnia
in me unum transferre enixe laborat. Affir-
mat se non negare, *Magistrati nihil in Hæreticos esse
juris, si eruperint in seditiones*: FRELLUM autem
seditionem nullam adhuc concitasse, propterea
non ea via incedendum cum illo fuisse. Mavult
ignem & incendium sentire, quam præcavere.
Quid autem simili in negotio Itali quidam molian-
tur, ex literis & responso SYLVIO homini irre-
quieto a D. LENTULO dato, abunde cognosce-
tis. Ne autem rixosi isti clamatores GANTNERO
manus & operas suas conferrent, impetravimus a
Dominis trium Fœderum, ut per Comissarios (in-
ter quos D. Willius etiam unus est,) qui nunc sunt
in itinere & rationes in Valle Telina conficiunt,
omnes Arriani qui manifesti sunt, una cum SYL-
VIO, qui Decretum Dominorum pacificum im-
probe scripto exagitare ausus est, sine ulla excu-
satione ejiciantur; ita tamen negocium attempera-
vimus, ne isthæc reformatio piis ministris (utpo-
te PAULO GADIO &c. qui vos humanissime sa-
lutant) fraudi & damno esse possit. Nescio ta-
men quid judicare satis possim ex effectis istis,
qui excommunicationem Italorum comitantur,
maxime cum post funera etiam Fratrum animi ex
ea exacerbentur. Exspectabo quid vos de hoc ca-
su

Su & obitu istius, cuius D. LENTULUS in literis suis mentionem facit, judicetis. Gratissimum autem mihi feceris si libellum istum germanicum descriptum mihi miseris, quo juver ex eo contra dogma hoc impium, sicut ex D. quoque *Bezae* libro quotidie sapere disco, quem (utinam cum pace tua) remittere tibi vix possum adhuc; munendum autem restituam quam primum facultas erit. &c.
Curiæ. 1571. 5. Martii.

TH. IConius.

Idem ad Eundem BULLINGERUM d. 20. Martii.

1571.

GANTNERUS noster doctum & pium Fratrem JOANNEM GERUM, qui vallem Schanuicam verbo rexit, artibus suis expulit, seque in istas Ecclesias ingessit, quibus antea, antequam Curiam veniret, præfuit. Obtulit rusticis suam operam, cum tamen bene sciret locum istum non vacare; nunc se excusare sub hoc prætextu nititur, quasi Rustici, non ipse, hoc fecerint. Sic multa simul concurrunt, quæ hominis impudenteriam suo tempore prodent.

S.

Scripsi nuper per breves, Reverendiss. D. & prolixiores promisi, quas nunc tamen, rebus aliis multis præpeditus præstare non possum. Reversus est ampliss. Vir D. *Willius* ex Italia, & postquam domi repperit & tuas lucubrationes dono missas, & D. *Rod. GUALTHERI* literas, utriusque maximas gratias egit, & de referendo beneficio cogitaturum anxie promisit. D. Comissarii, quibus hoc negotii a nobis datum fuit, ut in Serve-

U u 2

tanos

*Ianos & Arianos nebulones , quos infelix Italia sive
Vallis Telina fovet , accuratius animadverterent ,
unum tantum ejecerunt nomine CHRISTOPHE-
RUM , qui Sondrii Ludimagistrum egit , homi-
nem quidem summe , sed perverse doctum , Ari-
anum sive Servetanum , & nescio quibus aliis
monstris personatum & horrendum , qui frontis
expers coram D. Commissariis Trinitatem veren-
dam blasphemaverit dixeritque , wie könt ein alter
Esel einem jungen , so er gebohren hat , in allweg glich
syn ? &c. Horret animus , cui hæc tam atrocia
subeunt. Ejectus ille est nebulo , qui severius
aliquid commeruerat. Cæteri omnes una cum
SYLVIO multis se excusare sunt conati , & pro-
pterea impetrarunt a D. Comissariis ut in futura
Synodo nostra compareant , se nobis nostræque
confessioni subscribant & conjungant ; nisi hoc fe-
cerint , latam in ipsos etiam Sententiam exilii sc.
subeant. Quid autem non faudent distorta Italio-
num ingenia ? Non semel & SYLVIUS subscri-
psit confessioni nostræ , modo securus esse possit :
postea hæreses & pestes suas aliis affricare non du-
bitavit. Rectius meo judicio D. Comissarii egis-
sent , si quos propria turpitudo convicisset , exi-
lio mulctassent. Sed auro splendente nulla pollet
oratio : Et quis resisteret tot Sanctis ? olim cor-
ruptus quidam dicebat. Nimirum Synodus pro-
xima plena contentionis erit. Deus faxit , ut be-
ne erumpat ! Ocyssime 1571. 24. Aprilis.*

Tuæ Dominationis

Subjectiss. TH. IConius.

S.

Misi nuper nescio quas commendatitias , quibus
tamen ille quem te conventurum existima-
bam

ham non responderat. Certiorem etiam te feci
quam immodeste GANTNERUS & MARIUS se-
se gererent. Convénit ex eo tempore , quo Sy-
nodus dilapsa est , suæ factionis homines in Valle
Telina MARIUS , & salutato TURIANO nescio
quid monstri alere videntur. GANTNERUS vo-
catus & rogatus in Senatu , num cedere vellet vi-
ctus , & subscriptionem manu propria factam
confirmare , negavit , & potius omnibus renun-
ciaturum dixit , quam nostræ esse Sententiæ : id
circo a Senatu civitate privatus est : nunc rostra
crepat , & concursans querulus , omnem movet
lapidem , ut populi favore tutus sit. Hisce vale
colendissime D. Pater. de cæteris alias ; nunc
morbus uxoris grayis vocat alio. Ocyssime 1571.

14. Aug.

T. D.

Subiectiss. TH. IConius.

T A N T U M. HACTENUS.

U p 3

NOVA